

LAPS/18/2025, 14.2.2025

Lapsiasiavaltuutetun lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle lastensuojelulain poikkihallinnollisen valmisteluryhmän ehdotuksista

Viite: VN/5997/2024

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi ehdotuksia yleissopimuksen näkökulmasta.

Lapsiasiavaltuutettu on osallistunut suulliseen kuulemiseen lastensuojelun poikkihallinnollisen valmisteluryhmän ehdotuksista 7.2.2025.

Ehdotusten keskeinen sisältö

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama poikkihallinnollinen ryhmä on valmistellut ehdotukset vakavasti päihteitä ja väkivaltaa käyttävien ja rikoksia tekevien alaikäisten nuorten integroidun ja suljetun kuntoutuspalvelun perustamisesta sekä säädösmuutoksista, joilla voidaan puuttua lasten luvattomiin poissaoloihin lastensuojelulaitoksista. Ehdotukset on koottu valmisteluryhmän loppuraporttiin¹.

Suljetun laitoksen osalta ehdotuksena on, että integroitu ja suljettu laitospalvelu olisi ympärivuorokautinen sijaishuoltopalvelu, jonka järjestämisestä vastaisivat hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki ja tuottamisesta sen luonteen vuoksi julkinen sektori. Valtion koulukodeille säädettäisiin palvelun tuottamisvelvollisuus. Palvelu toteutettaisiin laitosympäristössä moniammatillisesti siten, että kokonaisuus muodostuisi erilaisista asuinyksiköistä. Sivistyksellisten oikeuksien turvaamiseksi laitoksella tulisi olla opetuslupa.

Lastensuojelulaitoksista luvatta poistuneiden lasten suojelun turvaamiseksi ehdotetaan sääntelyä luvattomasti poissaolevan lapsen oikeudellisesta asemasta ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevan päätöksen täytäntöönpanosta. Lisäksi säädettäisiin lapsen

kiinniotosta sekä tarkemmin poliisin virka-avusta. Lastensuojelutoimijoiden kiinnipitotoimivaltuuksia laajennettaisiin. Lisäksi ehdotetaan riskiarvion kehittämistä, paikannusmahdollisuuksien lisäämistä sekä lasten etsintään ja palauttamiseen erikoistuneiden tiimien perustamista.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Lapsiasiavaltuutettu pitää ehdotusta vakavasti päihteitä ja väkivaltaa käyttävien ja rikoksia tekevien alaikäisten nuorten integroidun ja suljetun kuntoutuspalvelun perustamisesta erittäin kannatettavana ja tarpeellisena.
- Lapsiasiavaltuutettu pitää ehdotuksia liittyen sijaishuoltopaikoistaan luvatta poissa oleviin lapsiin erittäin kannatettavina ja perusteltuina.
- Lapsiasiavaltuutettu pitää lausuttavana olevia hankkeita tarpeellisina, mutta korostaa, että lastensuojelun kokonaisuudistuksessa on välttämätöntä siirtää toiminnan painopistettä viimesijaisista palveluista kohti ennaltaehkäiseviä palveluja.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Ehdotus suljetusta laitospallista

Lapsiasiavaltuutettu pitää ehdotusta vakavasti päihteitä ja väkivaltaa käyttävien ja rikoksia tekevien alaikäisten nuorten integroidun ja suljetun kuntoutuspalvelun perustamisesta erittäin kannatettavana ja tarpeellisena. On perusteltua sijoittaa suunniteltu laitospalli valtion koulukotien yhteyteen. Lisäksi tarvitaan monialaista ja -ammattillista yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Lapsen oikeuksien komitea on yleiskommentissa nro 24 koskien lapsen oikeuksia rikosoikeusjärjestelmässä tunnistanut tarpeen monialaiselle yhteistyölle ja erikoistuneille palveluille ja muistuttanut Suomen valtiota yleiskommentin periaatteista myös kesäkuussa 2023 antamissaan päätelmissä ² ³.

Lapsiasiavaltuutettu painottaa, että uusi palvelu ei saa johtaa ”ei-toivottujen” lasten ja nuorten eristämiseen yhteiskunnasta ja heille merkityksellisistä ihmissuhteista. Lapset ja nuoret itse korostavat tarvetta pitää yhteyttä kavereihin, perheeseen ja sukuun. Myös lapsen mahdollinen vähemmistöasema on otettava huomioon. Lapsiasiavaltuutettu suosittaa valmisteluryhmää hyödyntämään edellä mainittua lapsen oikeuksien komitean antamaa

yleiskommenttia nro 24 kokonaisuudessaan sekä koskien sääntöjä ja periaatteita, joita on noudatettava kaikissa vapaudenriistotapauksissa.

Ehdotukset sijaishuoltopaikoistaan luvatta poissa olevien lasten asioissa

Lapsiasiavaltuutettu pitää ehdotuksia liittyen sijaishuoltopaikoistaan luvatta poissa olevien lasten asioihin erittäin kannatettavina ja perusteltuina. Lapsiasiavaltuutetun hatkaamista käsitellyt Pesäpuu ry:n kyselyaineistoon perustunut selvitys osoitti, että lastensuojelun sijaishuollosta luvatta poistuminen ja sinne palaamatta jättäminen eli hatkaaminen on monitahoinen sosiaalinen ongelma ja vaarantaa lapsen turvallisuuden monella tapaa. Hatkan aikana lapsen arkirytmii rikkoutuu, koulunkäynti keskeytyy ja turvallisuus vaarantuu. Perustarpeet, kuten ravinto, uni ja hygienia jäävät täyttymättä. Hatkan aikana lapset altistuvat rikoksille (ml. järjestäytynyt rikollisuus ja ihmiskauppa) sekä päihteille. Myös onnettomuuksien ja tapaturmien riski kasvaa. ⁴

Lapsiasiavaltuutettu kannattaa yhteistyön tehostamista ja eri toimijoiden roolien selkiyttämistä liittyen laitoksesta luvatta poistuneiden lasten etsimiseen, kiinniottoon ja palauttamiseen. Kentältä saatujen kokemusten myötä kokonaisuuden selkiyttäminen on tarpeen. Erittäin kannatettavia ovat ehdotukset kiinnioton täsmentämisestä, mahdollisuudesta käyttää kevyttä ohjausta lapsen ohjaamiseksi autoon, alueellisista etsintätiimeistä sekä matkapuhelimen paikannuksen käytöstä.

Lastensuojelulain kokonaisuudistus

Lapsiasiavaltuutettu pitää käynnissä olevia ja tässä lausuttavana olevia hankkeita tarpeellisina, mutta korostaa lastensuojelun kokonaisuudistuksen välttämättömyyttä. Esittäessään lastensuojelulain kokonaisuudistusta eduskuntakertomuksessaan vuonna 2022 lapsiasiavaltuutettu perusteli uudistuksen tarvetta lastensuojelun kriisiytyneen tilanteen lisäksi sillä, että voimassa olevaa lakia oli uudistettu lähes 30 kertaa, mikä on johtanut repaleiseen lakiin, jonka noudattaminen ja ymmärtäminen on jo asiantuntijoillekin vaikeaa⁵.

Lapsiasiavaltuutettu on huolissaan siitä, että lastensuojelulakia uudistetaan edelleen palapelimaisesti ja vaihteittain. Epäselvää on myös, miten nämä uudistukset – muut meneillään olevat palveluja ja palvelurakennetta uudistavat hankkeet huomioiden – siirtävät painopistettä pois viimesijaisista palveluista kohti ennaltaehkäiseviä palveluja ja

lastensuojelun avohuollon palveluja painottavaa palvelurakennetta. Myös YK:n lapsen oikeuksien komitea kehotti Suomea päätelmissään kesäkuussa 2023 uudistamaan lastensuojelulain⁶.

Jyväskylässä 14.2.2025

Elina Pekkarinen
lapsiasiavaltuutettu

Katja Mettinen
ylitarkastaja

¹ Sosiaali- ja terveysministeriö (2025). Vakavasti päihteitä ja väkivaltaa käyttäviä sekä rikoksia tekeviä alaikäisiä nuoria koskevan lastensuojelulainsäädännön uudistaminen: Valmisteluryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:4. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8677-0>

² YK:n lapsen oikeuksien komitea (2019). Yleiskommentti nro 24 (2019) lapsen oikeuksista rikosoikeusjärjestelmässä. <https://lapsiasia.fi/yleiskommentit>

³ YK:n lapsen oikeuksien komitea (2023). Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista (CRC/C/FIN/CO/5-6). https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189

⁴ Kekkonen, O. & Pekkarinen, E. (2024). Hatkassa lapsen silmin: Analyysi lastensuojelun sijaishuollosta luvatta poistuneiden lasten kyselytutkimuksesta. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2024:1. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-839-6>

⁵ Lapsiasiavaltuutettu (2022). Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2022:1. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-979-7>

⁶ YK:n lapsen oikeuksien komitea (2023). Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista (CRC/C/FIN/CO/5-6). https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189